

Sosiaali- ja terveysvaliokunta
VNS 3/2026 vp

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle valtioneuvoston selonteosta koskien julkisen talouden suunnitelmaa vuosille 2027–2030

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) kiittää sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston selonteosta koskien julkisen talouden suunnitelmaa vuosille 2027–2030. Keskusliitto tarkastelee asiaa lapsen oikeuksien ja niiden toteutumisen näkökulmasta.

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

Selonteosta puuttuu lapsivaikutusten arviointi, vaikka velvoite lapsen edun ensisijaiseen harkintaan koskee myös julkisen talouden ratkaisuja

Lapsen oikeuksia ei voida toimeenpanna ilman riittäviä taloudellisia resursseja, niiden järkevää kohdentamista ja käyttöä oikeudenmukaisella, vaikuttavalla ja kestäväällä tavalla. YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 19 julkisesta budjetoinnista lasten oikeuksien toteuttamiseksi¹ tarjoaa sopimusvaltioille kehikon sen varmistamiseksi, että talousarviot edistävät lasten oikeuksien toteutumista. Lapset, joita komitea kuuli yleiskommenttia valmistellessaan, tiivistivät asian näin:

”Käyttäkää rahaa oikeudenmukaisesti ja järkevästi. Älkää käyttäkö rahaa hyödyttömyyksiin, vaan pyrkikää tehokkuuteen ja säästäkää rahaa.”

Sopimusvaltioiden tulisi ottaa lasten oikeudet huomioon talousarvioprosessiensa kaikissa vaiheissa (suunnittelu, hyväksyminen, toimeenpano ja seuranta). Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027–2030 ei sisällä erillistä osiota tai lukua, josta ilmenisi, missä määrin tehdyt ja suunnitellut toimenpiteet kohdistuvat lapsiin tai mitä suoria tai välillisiä vaikutuksia eri toimenpiteillä on arvioitu olevan lapsille. Näin ollen on mahdotonta arvioida ja muodostaa käsitystä toimenpiteiden kokonaisvaikutuksista lapsiin. Tämä on erittäin valitettavaa, sillä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsen edun tulee olla ensisijaisesti harkittava seikka kaikessa lapsia koskevassa päätöksenteossa – myös lapsiin vaikuttavissa talousarviopäätöksissä.

¹ Lapsiasiavaltuutettu on käännättänyt yleiskommentin suomeksi.

https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37289135/CRC_C_GC_19_julkaisu.pdf/6afc535f-566b-3b7f-9deb-6c74ae60ffe0?t=1488440991000

Lastensuojelun Keskusliitto pitää talousarviopäätöksiin liittyvää lapsivaikutusten arviointia Suomessa laajemminkin valitettavan puutteellisena. Keskusliitto katsoo tämän johtuvan osin siitä, että puolueet sopivat asioista yhä yksityiskohtaisemmin jo hallitusohjelmissa. Kun hallitusohjelmien lapsivaikutuksia ei arvioida, ja myöhemmin yksittäistä esitystä perustellaan hallitusohjelmakirjauksella, ei yleissopimuksen edellyttämää lapsivaikutusten arviointia talousarviopäätöksissä tosiasiallisesti tehdä.

Selonteosta ilmenee nimenomaisia lapsia suoraan koskevia määrärahojen kohdennuksia tai säästöjä pistemäisesti. Myönteistä on esimerkiksi vuodelle 2027 hyvinvointialueille ja Helsingin kaupungille kohdistettava määräraikainen valtionavustushanke mm. lasten ja nuorten palvelujen parantamiseksi sekä harrastamisen Suomen mallin toimeenpanoon kohdennettava 5 milj. euron pysyvä tasokorotus vuosia 2025 ja 2026 koskevien päätösten jatkona.

Lapsiperheköyhyyden torjunnan on oltava poliittinen prioriteetti

Lastensuojelun Keskusliitto on erittäin huolissaan siitä, että lapsiperheköyhyys on Suomessa kasvussa ja että tehdyt päätökset ovat päinvastaisista tavoitteista huolimatta heikentäneet tilannetta. Keskusliitto katsoo, että lapsiperheköyhyyden torjuminen tulee sekä jäljellä olevalla että tulevilla hallituskaudella asettaa korkeaksi poliittiseksi prioriteetiksi, jota vasten kaikkia muita ratkaisuja arvioidaan.

Keskusliitto muistuttaa myös lapsen oikeuksien komitean näkemyksestä, jonka mukaan talouskriisien aikana lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta taantumuksellisia toimia voidaan harkita ainoastaan silloin, kun kaikki muut vaihtoehdot on arvioitu ja on varmistettu, että vaikutukset kohdistuvat viimeisenä lapsiin ja erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin. Sopimusvaltioiden on lisäksi osoitettava, että tällaiset toimet ovat tarpeellisia, kohtuullisia, oikeasuhteisia, syrjimättömiä ja väliaikaisia ja että kaikki vaikutusten kohteena olevat oikeudet palautetaan mahdollisimman pian. Näin ei ole toimittu, vaan perheiden toimeentuloa heikentävien päätösten vaikutuksia on arvioitu pistemäisesti. Kokonaisarviointeja on tehty vasta jälkikäteen, eikä päätöksiä ole niiden pohjalta muutettu.

Sosiaalihuollon palvelu-uudistuksen ensisijaisena tavoitteena tulee olla vaikuttavat ja oikein kohdennetut palvelut

Selonteon luvussa 5 käsitellään kokonaisuutena hyvinvointialueiden toimintaa ja taloutta. Luvussa kuvataan hyvinvointialueiden rahoitukseen kehyskaudella vaikuttavia asiakasmaksu- ja tehtävämuutoksia sekä tehtävämuutoksiin liittyviä arvioiden tarkentumisia. Parhailtaan lausunnolla olevan sosiaalihuollon palvelu-uudistuksen arvioidaan vaikuttavan hyvinvointialueiden toimintaan ja rahoitukseen seuraavasti: 15,7 milj. euroa vuonna 2027 ja 31,4 milj. euroa vuodesta 2028 alkaen. Epäselväksi jää, mihin arviot perustuvat.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi taloudellisia vaikutuksia haetaan kirjaamisveloitteiden keventämisellä, palvelutarpeen arvioinnin korvaamisella tuen tarpeen arvioinnilla ja sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen hallintopäätösten teosta luopumisella, kasvatus- ja perheneuvonnan ja perhetyön palveluiden yhdenmukaistamisella, lastensuojelulain 36 § mukaisen tehostetun perhetyön asiakkaiden siirtymisellä sosiaalihuoltolain mukaisiksi asiakkuuksiksi, pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon

asiakasmaksun korotuksella sekä jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittävän asiakasmaksun korotuksella.

Lastensuojelun Keskusliitto pitää kannatettavana tavoitetta siitä, että sosiaalihuollon palvelujärjestelmän toimivuutta parannettaisiin ja menokasvua hillittäisiin vahvistamalla mm. ennaltaehkäisyä, palveluketjuja ja palveluohjausta. Lausunnoilla olevat esitysluonnokset herättävät kuitenkin huolen siitä, velvoittavatko ne säästöpainneissa olevia hyvinvointialueita tosiasiasa vahvistamaan ennaltaehkäisevien palvelujen järjestämistä riittävästi.

Lastensuojelun Keskusliitto katsoo, että lainsäädännön uudistusta tulee tehdä ennen kaikkea asiakaslähtöisesti ja vaikuttavuusperustaisesti, ennaltaehkäiseviä palveluita vahvistaen. Lapsen oikeuksien toteutumisen ja turvaamisen on oltava keskeinen tavoite uudistustyössä. Keskusliitto ei pidä taloudellisten vaikutusten tavoittelua sosiaalihuollon palvelu-uudistuksella sosiaalihuollon asiakkaiden aseman ja oikeusturvan näkökulmasta kestäväenä. Keskusliitto esittääkin painavan huolensa siitä, että palvelu-uudistusta on tehty ensisijaisesti säästötavoitteet edellä ja näkee tässä vakavan riskin lapsiperheiden palvelujen vaikuttavuuden ja lapsilähtöisyyden heikentymiselle sekä alueellisen eriarvoisuuden kasvulle entisestään suhteessa sosiaalihuollon palveluihin.

Myös YK:n lapsen oikeuksien komitean kuulemat lapset muistuttivat tarpeesta huomioida kaikki lapset ja heidän perheensä talousarvioon liittyvissä prosesseissa:

”Älkää unohtako ottaa talousarvioissanne huomioon lapsia, joilla on erityistarpeita.”

”Investoiminen perheisiimme on myös tärkeä keino oikeuksiemme turvaamisessa.”

Lastensuojelun Keskusliitto kiinnittää huomiota myös siihen, että sosiaalihuoltolain muuttamista koskevassa esitysluonnoksessa todetaan, että taloudellisiin vaikutusarvioihin liittyy epävarmuutta. Esimerkiksi tavoiteltu työajan väheneminen liittyen kirjaamisveloitteiden keventämiseen ja palvelutarpeen arvioinnin korvaamiseen tuen tarpeen arvioinnilla perustuvat oletettuihin prosentuaalisiin työajan vähenemisiin.

Sote-järjestöihin kohdistuvat leikkaukset tulevat kasvattamaan palvelukysyntää ja kustannuksia

Lastensuojelun Keskusliitto on erittäin huolissaan järjestöjen avustuksiin tehdyistä ja suunnitelluista mittavista leikkauksista. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuksiin on tällä hallituskaudella päätetty kohdentaa 190 m€ säästöt. Nämä avustukset laskevat siis puolella vuoden 2024 tasosta.

Vuoden 2023 laskelmien perusteella yksi sote-järjestöille kohdennettu euro vähensi julkisen sektorin kustannuksia yli 1,4 eurolla (SOSTE 2023). Avustusten leikkaus tulee todennäköisesti kasvattamaan

palvelukysyntää ja kustannuksia hyvinvointialueilla, mistä hyvinvointialueiden johtajat ovatkin ilmaisseet huolensa².

Hallitus kompensoi viimeisintä järjestöavustusten leikkausta sillä, että se allokoii hyvinvointialueiden kautta jaettavaksi 25 miljoonaa euroa. Tämä avustus on kuitenkin määräaikainen. Toistaiseksi on auki, millä mekanismeilla uudet avustukset jaetaan. Hallintoa ei kevennä se, että joudutaan rakentamaan kokonaan uusi haku-, myöntö- ja seurantaprosessi. Riskinä on, että avustukset keskittyvät isoille järjestöille ja kunnille ja pienet järjestöt ja kunnat jäävät ilman.

Lopuksi

Lastensuojelun Keskusliitto painottaa, ettei taloudellista kestävyttä saada aikaan ilman sosiaalista ja ekologista kestävyttä. Keskusliitto muistuttaa myös YK:n lapsen oikeuksien komitean Suomea koskevista päätelmistä (2023)³, joista useat koskevat riittävää resursointia. Lapsiin kohdistuvien resurssien merkityksestä muistuttavat myös lapset, joita YK:n lapsen oikeuksien komitea kuuli julkistaloutta koskevaa yleiskommenttia laatiessaan.

”Lapsiin investoiminen on pitkän aikavälin investointi, jolla saadaan aikaan paljon. Muistakaa siis ottaa tämä huomioon.”

² <https://www.hus.fi/ajankohtaista/hyvinvointialuejohtajien-kannanotto-sosiaali-ja-terveysjarjestojen-valtionavustusten>

³ Ulkoministeriö on käännettänyt päätelmät suomeksi. https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189